

Praha za velké vody

Eva Semotanová

Povodně, též velká voda, Prahu v minulosti mnohonásobně poznamenaly. Do přelomu 19. a 20. století nebyla Vltava v Praze regulovaná a nízko položené břehy a ostrovy byly opakovaně vystaveny nebezpečí povodní. Obyvatelé města tradičně žili a pracovali také v blízkosti řeky, a proto museli neúnavně obnovovat vše, co povodně téměř každoročně zaplavily. Způsobovaly je jednak letní déletrvající a příválové deště, jednak zimní a jarní rychlé tání včetně nebezpečného hromadění ledových ker. K nejničivějším patřila velká voda v letech 1118, 1272, 1342, 1432, 1612, 1613, 1666, 1784, 1845, 1872, 1890 a 2002.

Řádění vodního živlu a obraz zkázy, které v Praze zanechal, zaznamenala řada zpráv a vyobrazení. Systematicky byly povodně sledovány od roku 1775, nejprve v rámci meteorologických pozorování a zápisků v Klementinu. Na Vltavě při povodních vznikaly a zanikaly nové ostrůvky, větší ostrovy měnily svůj tvar. Např. ve středověku, v letech 1272 a 1432, zasáhly povodně ostrovy na Písku při malostranském břehu (dnešní břeh řeky na Klárově), roku 1432 vznikl Jeruzalémský ostrov (od konce 19. století spojený s karlínským pobřežím) a v roce 1666 ostrůvek pod Karlovým mostem poblíž Kampy. Povodně rovněž přispěly ke vzniku Slovanského ostrova (dříve Barvířský ostrov, později Žofín).

Na sklonku února 1784 začaly na Vltavě praskat ledy, brzy se pod vodou ocitly všechny mlýny a došlo i k pobožení Karlova mostu. Na Štřeleckém ostrově přežil otec s dětmi přivázaný ke stromu dva dny, než voda opadla. V roce 1845 dosáhl povodeň úrovně z roku 1784, ale s větším průtokem vody. Na severní špičce Štřeleckého ostrova uvízl mlýn i s kolem, z Kampy prchali lidé po žebřících, opřených o pilíře Karlova mostu. Ostrov Štvanici pokryla metrová vrstva písku. Povodeň na počátku září roku 1890 opět zatopila ostrovy. Na Štvanici, kde byla řada obydlí, měli být obyvatelé ostrova evakuováni. Ti však ostrov odmítali opustit a nakonec byli vytahováni na Negrelliho viadukt nebo odvázeni loděmi karlínských hasičů. Ostrov byl poté shledán nezpůsobilým k obývání. Povodeň v roce 2002 patřila k nejtěžším živelným katastrofám v moderních dějinách Česka; průtok Vltavy Prahou byl ve srovnání s rokem 1845 ještě o 20% vyšší.

Zajímavé jsou zprávy Václava Krolmuse, kronikáře nejružnějších pohrom v Českém království. V roce 1845 napsal:

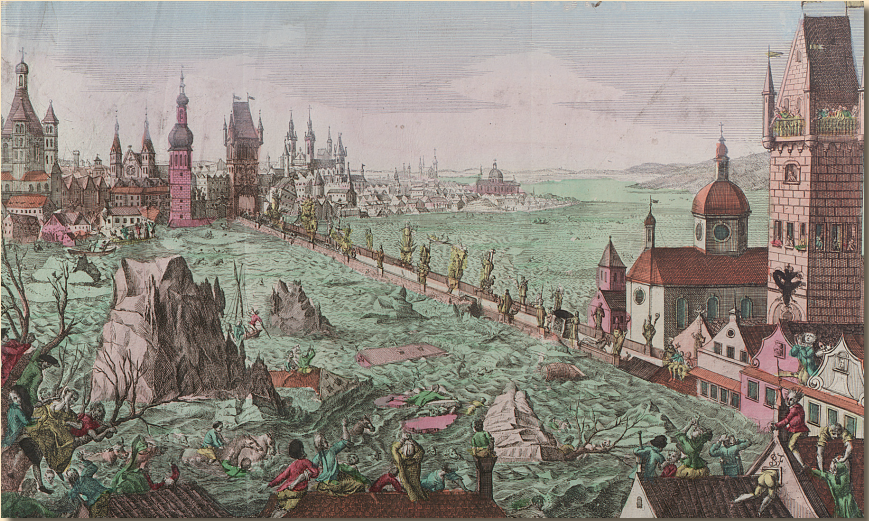
„R. 1784 Vltavy zátopa kostely sv. Mikuláše a sv. Jiljí zasahovala, kteráž na nadřečených místech vsecky hrobky, sklepy a krámy kupecké s božím [zbožím] rozličným naplněné, proběhla a zatopila. Cukr se rozpustil, vína a piva se roztočila, bečky a sudy, plátna a sukna plovala.“

[1845] „Všechna prostranství, ulice, dvory, pokoje, krámy na střevíc tlustým bahnem smrdutým pokrytá, všechny sklepy vodou naplněné...Po světnicích domácí nářadí polámáno, rozmočeno, všeliký nábytek pokažen...Na mnohých místech po ulicích dlažbu voda vymlela, a kanály protrhala...“

KROLMUS, Václav, *Kronika čili dějepis všech povodní posloupných let suchých a mokrých, úrodných a neúrodných na obilí, ovoce a vína, hladů, morů a jiných pohrom v Království českém, Praha 1845.*

5 | Karlův most při povodni roku 1872, pohled z Kampy. Vyobrazení z časopisu Světozor VI, 1972, č. 24., Historický ústav AV ČR
Před mostem se nahromadilo naplavené dříví, části rozbitých lodí a jiných předmětů, které bránily volnému průchodu vody pod mostními oblouky.

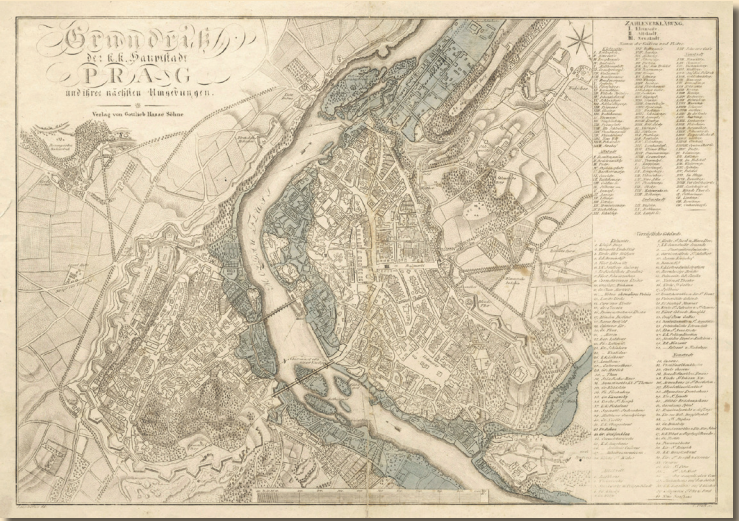
1 | Karlův most při povodni roku 1784, Archiv hlavního města Prahy sign. G1909
Velká voda, která udeřila v Praze 27. února roku 1784, dosáhla až ke Staroměstskému náměstí, zatopena byla i Kampa, na sever od Prahy Špitálské pole (budoucí Karlín), Libeň a Troja. Po kruté zimě 1783/1784 s množstvím sněhu začalo před osudným dnem tát a pršet. Poškozen byl Karlův most, zejména jeho osmý pilíř i socha sv. Václava s Anděly. Socha jednoho z nich se zřítila do řeky a byla nalezena potápěči teprve roku 2004. Vyobrazení zachycuje zoufalé obyvatele města, kteří se snaží zachránit na střeších domů, plovoucí mobiliiář i zvířata.

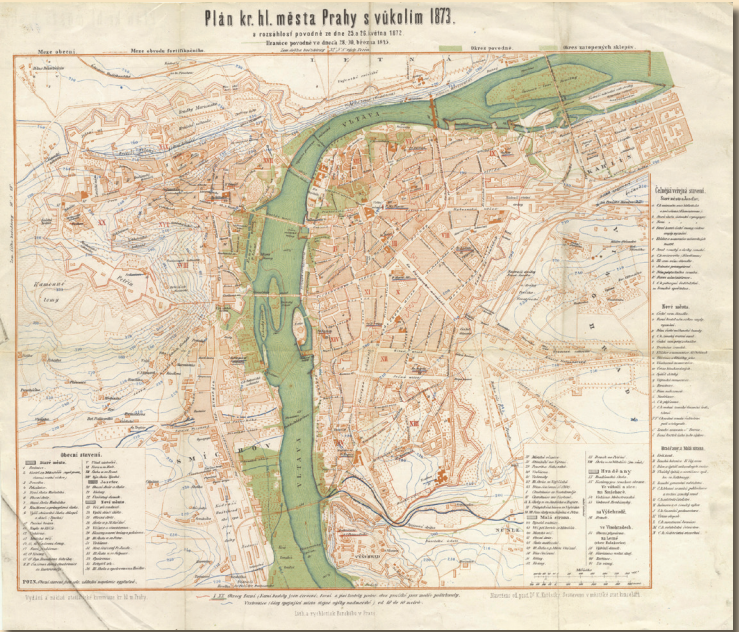
3 | Negrelliho viadukt při povodni roku 1872, Historický ústav AV ČR
Oblouky Negrelliho viaduktu, spojujícího břehy Holešovic a Karlína, byly při povodni roku 1872 zataraseny naplaveným dřevem a nejrůznějšími předměty, které voda přinášela. Stejně tak se podle dobových fotografií hromadilo naplavené dřevo u Karlova mostu. Povodeň 25. a 26. května 1872 způsobily bouřky s extrémními srážkami, které zasáhly západní a střední Čechy.

6 | Výška velké vody v Libni roku 2002, foto Eva Semotanová
Pražskou Libeň zaplavila po 12. srpnu 2002 voda z doků na Libeňském ostrově a ochromila i stanici metra Palmovka. Značka na vyobrazení ukazuje výšku vody ve Světové ulici. Po neblahých zkušenostech s velkou vodou byl v Praze včetně Libně dobudován systém protipovodňové ochrany včetně zabezpečení metra.

2 | Plán Prahy kolem roku 1824 se zátopovými oblastmi, Historický ústav AV ČR
Zátopové oblasti, zakreslené na plánu modrou barvou, pokrývají celé vltavské levobřeží od Smíchova až k Letné. Mezi nejvíce ohrožené oblasti patřily nízké vltavské břehy. Na pravém břehu by povodně zasáhly především Výtoň, pás Starého Města a Židovského Města až téměř ke Staroměstskému náměstí, území Na Františku, celý vznikající Karlín, říční ostrovy a nivu pravého vltavského přítoku Botiče.

4 | Plán Prahy z roku 1873 s vyznačením povodni 1845 a 1872, Historický ústav AV ČR
Vrstevnicový plán Prahy Karla Kořistky z roku 1873 (cca 1:15 000) zachycuje povodeň 1872 včetně zatopených sklepů a rozsah povodně v roce 1845. Při porovnání s plánem kolem roku 1824 je zřejmé, že nábreží, budovaná od první poloviny 19. století (jako první v letech 1841–1845 Smetanovo, dříve Františkovo nábreží) již částečně spoutala pravý břeh řeky v historickém jádru současné Prahy a omezila povodňové nebezpečí.

7 | Prostor části bývalého Židovského Města v Libni po povodni 2002, foto Eva Semotanová
Židovské osídlení se nacházelo na území Libně (součást Prahy od roku 1901) od první poloviny 16. století při říčním rameni v místě dnešních ulic Vojenovy, Vochtárovy, Zenklovy a Chocholouškovy. Počátkem 19. století mělo kolem čtyř desítek domů, kde koncem 19. století žilo asi šest set obyvatel. Již ve třicátých letech 20. století postihly tuto lokalitu asanace. Většina libeňských Židů zahynula za druhé světové války v koncentračních táborech, následovaly další velkoplošné asanace v padesátých až sedmdesátých letech 20. století. Po povodni v roce 2002 byly zbytky chátrající zástavby bývalého Židovského Města v Libni až na výjimky zlikvidovány.